جان از تن آواز رفت

محمدرضا شجریان

۱۳۱۹- ∞

استاد "محمدرضا شجریان" هنرمند برجسته عرصه آواز و موسیقی سنتی ایران که از وی با عنوان "خسرو آواز ایران" یاد می‌شود پس از تحمل دوره طولانی بیماری پنجشنبه شب در سن ۸۰ سالگی در بیمارستان جم تهران درگذشت.

آن مرحوم سال‌ها از بیماری ریه رنج می‌برد و طی روزهای اخیر به دلیل مشکلات ریوی و تنفس ناپایدار، افت فشار خون و افت سطح هوشیاری در بخش مراقبت‌های ویژه بستری شده بود.

زنده‌یاد شجریان زاده اول مهر ۱۳۱۹ در مشهد، موسیقی‌دان، آهنگ‌ساز، خواننده و خوشنویس ایران زمین و نامزد ۲ جایزه گرمی (Grammy Awards) بود و سابت انجمن آسیا او را به عنوان پرآوازه‌ترین هنرمند موسیقی اصیل ایرانی معرفی کرد. همچنین روزنامه ونکوور سان او را یکی از مهم‌ترین هنرمندان موسیقی در سال ۲۰۱۰ و یکی از ۵۰ صدای برتر جهان معرفی کرده بود.

شجریان در مدت فعالیت هنری خود موفق به تولید ۶۰ آلبوم موسیقی، خوانندگی در تیترار فیلم‌هایی همچون "دلشدگان، ایچه و زمستان" و اجرای دهها کنسرت داخلی و بین‌المللی شد.

صبح دیروز جمعه پس از اقامه نماز بر پیکر روانشاد شجریان به امامت حجت الاسلام و المسلمین سید محمود دعایی و با حضور وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، اعضای خانواده آن مرحوم و جمعی از هنرمندان و مسئولان در تهران، پیکر استاد موسیقی ایران برای تشییع و تدفین به مشهد منتقل شد.

قرار است پیکر مرحوم شجریان با رعایت کامل پروتکل‌های بهداشتی در مشهد تشییع و در کنار مقبره شاعر معاصر مهدی اخوان ثالث در محوطه آرامگاه حکیم ابوالقاسم فردوسی در منطقه باستانی توس مشهد دفن شود.

آثار

برخی آثار موسیقی شجریان

برخی آلبوم‌های زیر، آثار مشترکی بین محمدرضا شجریان با شهرام ناظری یا همایون شجریان است. در بین این آثار آهنگ‌سازان و نوازندگانی چون محمدرضا لطفی، پرویز مشکاتیان، حسین علیزاده، جلال‌الدین ذوالفنون و فرامرز پایور حضور دارند.

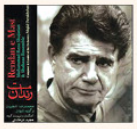

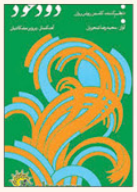

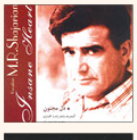

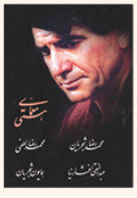

آذرستون
آرام جان
آستان جلال
آسمان عشق
آه باران
آهنگ وفا
انتظار دل
این دهان بستی دهانی باز شد
بوی باران
به پاس نیم‌قرن فعالیت هنری استاد فرامرز پایور
به یاد پدر
به یاد عارف (جلوپش ۱)
بهاریه (آلبوم موسیقی)
بی‌تو سر نمی‌شود (آلبوم محمدرضا شجریان)
بیداد (آلبوم موسیقی)
بیست سال با آثار پرویز مشکاتیان ۲
پیام‌نسیم (آلبوم موسیقی)
پیوند مهر
پیغام اهل دل
جام تهی
جان جان (جلوپش ۹)
جان عشاق
جلوپش (مجموعه آلبوم)
جلوپش ۲
جلوپش ۳
جلوپش ۷
چشمه‌نوش
چهره به چهره
خزان (آلبوم موسیقی)
خلوت گزیده
دود عود
در خیال
دستان (آلبوم موسیقی)
دل مجنون
دلشدگان (موسیقی فیلم)
دیلمان (آلبوم موسیقی)
راز دل (آلبوم)
راست‌پنجگاه (آلبوم موسیقی)
رباعیات خیام (آلبوم موسیقی)
رینا
رسوای دل
رندان مست
رنگ‌های تعالی (آلبوم)
زمستان است
ساز خاموش
ساز قصه‌گو
سپیده (جلوپش ۶)
سخن عشق
سر عشق
سرو چمان
سرود مهر
شب وصل
شب سکوت، کویر
عشق دلد
غوغای عشق بازان
فریاد (آلبوم)
قاصدک (آلبوم موسیقی)
کنسرت محمدرضا شجریان و گروه آوا
کنسرت محمدرضا شجریان و گروه شهناز (رندان مست و
مرغ خوش خوان)
کنسرت محمدرضا شجریان و گروه شهناز در دبی
گلبانگ شجریان
گلبانگ شجریان ۱ (بت چین)
گلبانگ شجریان ۲ (دولت عشق)
گنبدمینا
مرغ خوش خوان
معمای هستی
نوا (آلبوم موسیقی)
همنوا با یم
یاد ایام

یادداشت

آهنگ وفا در ساوجبلاغ

حسین عسکری

شادروان استاد محمدرضا شجریان از برجسته ترین چهره های موسیقی ایرانی است که در روز پنج شنبه ۱۷ مهر ۱۳۹۹ مصادف با اربعین حسینی درگذشت.

به خاطر دارم در روزهایی از سال ۱۳۷۷ که شهرستان ساوجبلاغ به برکت بهار، رنگی تازه به خود گرفته بود؛ استاد شجریان در سفر به یکی از روستاهای جنوب این شهرستان به نام حاجی آباد (حاجی شاه) تصمیم گرفت که همنشینی با گلها و درختان را در این دشت سبز و تاریخی تجربه کند. باغی باصفا در ساوجبلاغ خرید و تا همین اواخر که حالش خوب بود، بیشتر اوقاتش را در این باغ می گذراند.

حاجی آباد مشهور به حاجی شاه از روستاهای دهستان سعیدآباد از توابع بخش مرکزی ساوجبلاغ در استان البرز است. دو تپه باستانی کوچک و بزرگ آن میزبان بقایای معماری و سفالینه های متعلق به قرون پایانی پیش از ظهور اسلام و پس از آن تا سده های ۹ و ۱۰ هجری قمری است.

استاد شجریان میزبان گروهی از چهره های فرهنگی و هنری ایران در این باغ بود. برخی در خاطراتشان به این باغ اشاره کرده اند. از آن جمله رحیم عندلی (خواننده آلبوم دل رسوا) به آهنگسازی مجید درخشانی است که در سال ۱۳۹۷ در این باره گفته: «با توجه به اینکه استاد رضوی سروستانی در بستر بیماری بودند از طرف ایشان معرفی شدم تا در محضر استاد شجریان آموخته هایم را تکمیل کنم.

در آن دوران که اواخر سال ۷۹ بود، استاد شجریان کمتر فعالیت موسیقایی داشتند و به دلیل مشغله سال های قبل بیشتر استراحت می کردند. حتی شخص همایون شجریان نیز مدتی با استاد آموزش نمی دیدند تا ایشان به امور شخصی شان برسند. علیرغم این شرایط و با وجودی که افراد زیادی از سراسر کشور برای شاگردی نزد استاد معرفی می‌شدند و ایشان نمی‌پذیرفتند، با اصرار بنده محبت کردند و جلسات ماهیانه برایم ترتیب دادند که خوشبختانه به جلسات ۱۵ روزه افزایش یافت. همنشینی با استاد در محل استراحت‌شان (باغی در هشتگرد کرج) و رفت و آمد با همدیگر از آنجا تا میدان آزادی، خودروی استاد را هم برای من به کلاس درس تبدیل کرده بود. استاد شجریان معتقد بودند یک هنرجوی آواز قبل از اینکه بخواهد وارد ردیف آوازی شود باید حتما تکنیک‌ها و اصول صداسازی را یاد بگیرد. رفت و آمد من به باغ استاد حدود یک سال طول کشید.»

استاد شجریان پس از گذشت یکسال از سکونت در دشت ساوجبلاغ، در ۸ مهر ۱۳۷۸ به طور غیر منتظره پیشنهاد سید علی حسینی فرماندار وقت برای برگزاری کنسرت موسیقی به نفع دانش آموزان مستعد ساوجبلاغی را پذیرفت. به خاطر دارم علی منصورزرع مسئول روابط عمومی فرمانداری با گروهی از فعالان فرهنگی پیگیر و زمینه ساز این اتفاق مهم فرهنگی بودند. منصورزرع که مدیر اجرایی کنسرت را عهده دار بود در این باره می گوید: «استاد شجریان دانش آموزانی را دیده بود در روستای حاجی آباد و اطراف باغش که با دمپایی پاره و کیف هایی مثل گونی به مدرسه می رفتند! خودش پیشنهاد داد درآمد کنسرتم برای دانش آموزان بی بضاعت باشد.» در این کنسرت که پنج شب متوالی در شهر هشتگرد و با استقبال کم نظیر علاقه مندان برگزار شد، استاد برای نخستین بار با فرزندش «همایون» خواند. البته در سال ۱۳۷۹ این کنسرت در کلستی به نام «آهنگ وفا» منتشر شد. استاد شجریان در شب آخر، در گفت و گویی کوتاه با یک خبرنگار محلی گفت: «برگزاری این کنسرت از خاطرات به یاد ماندنی من است.»

بخش اول این کنسرت در دستگاه ماهور و بخش دوم در دستگاه افشاری اجرا شد. قطعات «از دست محبوب»، «شب وصل»، «از من نگارم» و «دلشدگان» از جمله تصنیف هایی بود که استاد گاه به تنهایی و گاه با هم آوازی همایون اجرا کرد. در بخش دیگری از این کنسرت نیز همایون به تنهایی برخی تصنیف های قدیمی را خواند. در این کنسرت سعید فرج پور (کمانچه)، محمد فیروزی (بربط)، بهزاد فروهری (نی)، همایون شجریان (ضرب و آواز)، بهروز همتی (تار) و پژمان طاهری با نواختن سنتور، استاد را همراهی کردند. قیمت بلیت به جهت در نظر گرفتن توانایی مالی افراد، ۱۵۰۰ تومان بود. با اینکه قرار بود در شب های ۹ و ۱۰ مهر اجرا شود به دلیل استقبال غیر قابل تصور و بی نظیر تا ۱۲ مهر ۱۳۷۸ تمدید شد.

اسماعیل آل احمد البرزپژوه و فعال فرهنگی درباره کنسرت هشتگرد نوشته است: «هنر کمال نایاوری شنیدم که استاد شجریان در باشگاه شهید جوینی هشتگرد به مدت سه شب برنامه اجرا خواهند کرد.

از پنج شنبه هشت مهر ۱۳۷۸ تا شنبه دهم مهر. عزیزی وعده کرده بود تا دست اندرکاران تنها نشریه محلی آن دوران - تصویر ساوجبلاغ - را با بلیت رایگان، میهمان این برنامه کند اما دیدم دارد زمان می گذرد و خبری نیست. به چند جا مراجعه کردم. فایده ای نداشت. به لوازم التحریری آقای سالمی در خیابان اصلی هشتگرد رفتم و بلیتی را به هزار و پانصد تومان خریدم. برای روز سوم - شنبه دهم مهر - توانستم خودم را به برنامه استاد برسانم. ورزشگاه پر از زن و مرد بود و نفس کسی درنمی آمد. استاد و گروه همراهشان به اجرا پرداختند.

همایون هم برای بار نخست در این برنامه خواند. برخی آوازها و تصنیف ها تکراری و برخی هم تازه بود و در پایان هم استاد به اصرار مردم، مرغ سحر را خواند. بخش های تازه این اجرا را شرکت دل آواز در کلست «آهنگ وفا» در سال ۱۳۷۹ منتشر کرد از آن برنامه چنان استقبال شد که دو روز دیگر هم تمدید شد. یعنی یک شنبه و دوشنبه. درآمد آن اجرا هم به دانش آموزان بی بضاعت ساوجبلاغ تقدیم شد. آقای جعفر گلباز هم وقتی خواست برای تبلیغات انتخاباتی اش برای نمایندگی مجلس شورای اسلامی، کتابچه فعالیت های خود را چاپ کند «آهنگ وفا» را عنوان آن قرار داد.»

نخستین تصویر پیوستی این نوشتار، استاد شجریان را در همین باغ به هنگام رسیدگی به درختانش نشان می دهد. این عکس را فرزندش همایون شجریان در ۱۸ اردیبهشت ۱۳۹۶ ثبت و همراه این یادداشت کوتاه منتشر کرده بود: «چندی پیش قولی از من گرفته بودند که همین روزها به باغ هشتگرد برویم و با آن پشتکار مخصوص به خوشدل مصرانه پیگیری می کردند تا سرانجام با صلاح دید پزشکان امروز در بهارین روز آفتابی هجدهم اردیبهشت ماه نود و شش پس از یک سال و چند ماه دوری از باغ دست پروردشان این دیدار میسر شد.» تصویر دوم هم پوستر کنسرت ساوجبلاغ است.

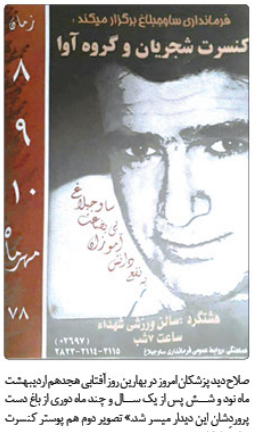

در پایان پیشنهاد می کنم باغ زیبا و خاطره انگیز استاد شجریان در استان البرز با گفت و گو و جلب نظر فرزند برومندش همایون، به عنوان یک «باغ موزه فرهنگی» به نام استاد ثبت و نگهداری شود. برای تردید این باغ بخشی مهم از حافظه فرهنگی و هنری معاصر ایران عزیز است علاوه بر آن از نظر تنوع گل ها و درختان، هم قابل توجه است. گلها و درختانی که با دست مهرآمیز خسرو آواز ایران از خاک مستعد البرز سر برآورده اند.

نویسنده البرزپژوه

منابع: روزنامه آفتاب امروز، ش ۳۹، سه شنبه ۱۳ مهر ۱۳۷۸، ص ۴؛ ابوالقاسم حاتمی، آثار تاریخی ساوجبلاغ و نظرآباد، ص ۲۰۰؛ ذکرالله زنجانی، شناسنامه تاریخی ساوجبلاغ، ص ۵۱؛ حسین عسکری، کتابشناسی ساوجبلاغ، ص ۲۴؛ گفت و گوی رحیم عندلی با خبرگزاری کار ایران (ایلنا)، ۱۳۹۷/۷/۲؛ گفت و گوی نگارنده با علی منصورزارع، ۱۳۹۹/۷/۱۸؛ دو خاطره اسماعیل آل احمد با خسرو آواز ایران، منتشر شده در وبلاگ ساوجبلاغ پژوهی، ۱۳۹۸/۱۲/۹.

محمود دولت آبادی: یادش زنده و زنگ صدایش همیشه

محمود دولت‌آبادی در پیامی درگذشت محمدرضا شجریان را تسلیت گفت و نوشت: یادش زنده و زنگ صدایش همیشه

به گزارش پیام آشنا: به نقل از ایسنا این نوشته در یادداشتی که در پی درگذشت «خسرو آواز ایران» به طور اختصاصی در اختیار ایسنا قرار داده، نوشته است: «محمدرضا شجریان درگذشت. تسلیت به نزدیکان - وابستگان و پیوستگانی که نیم قرن با زنگ صدای او، با فهم اهمیت شعر در صدای او و خویشاوندی دوباره با شیوه‌های دستگاهی صدای او به واقع زیستند و خواهند زیست.

مردمی که اکنون می گریند اما تلخی پایان زندگی شجریان منحصر به این کمتر از یک سال اخیر نبود که با گرمای خانواده دلدادگی پزشکان مجرب و علم پزشکی زنده نگه داشته شد. تلخی عمیق‌تر آن بود که هنرمند ممتاز آواز ایران در اوج کمال یافتگی، حضور و بانگ بی‌نظیرش دریغ شد از مردمی که اکنون به سوگ او نشسته‌اند و اشک می‌ریزند.

دیگر این که چون محمدرضا شجریان از هنر خود، یعنی از زندگی منع شد، ندیدم و نشنیدم همکاران وی، ارباب هنر موسیقی نمی آشکار به شکوه برآورند و دریغا نشنیدم برخی ذوق‌زده و طعنه‌زن هم شدند که این خود چیزی جز نشان فرومایگی نبود. باری- هیچ نفوسی همیشه زنده نخواهد ماند، اما در این «بر تسمه نقاله زمان» گذر داشتن خوب است که آبرومندانه گذری باشد، چنان که شجریان (سیاوش) گذر کرد. روان او شاد یادش زنده و زنگ صدایش همیشه»

«تو تا ابد خواهی خواند»

نوازنده و آهنگساز شناخته شده کشورمان- در پی درگذشت محمدرضا شجریان، با نگارش متنی به رفتن استاد آواز ایران واکنش نشان داد.

حسین علیزاده برای محمدرضا شجریان نوشت:

«مهر با تو آمد،
مهر با تو رفت.
اما تو نمی‌روی و
مهر با نام تو می‌ماند
تو مهری و همه فصول مهربانی مهر تو.
تو بزرگ بودی و بزرگ رفتی
اما چه کوچک، کوچکانی که چشم و گوش بستند و سیاه ماندند
تو تا ابد خوانی ماند...
تو تا ابد خوانی خواند...

حسین علیزاده
۱۷ مهر ۱۳۹۹»

علیرضا قربانی: همیشه در قلبمان باقی خواهی ماند

«تو که تازنده بالا دلربایی
تو که بی سرمه چشمون سرمه سایی
تو که مشکین دو گیسو در قفایی
به مو گویی که سرگردون چرایی

استاد شجریان عزیز همیشه در قلبمان باقی خواهی ماند»

محمد اصفهانی: این مفارقت را تسلیت نمی گویم

محمد اصفهانی، خواننده نیز با انتشار پیامی در صفحه اینستاگرام خود نوشت: «من از تو صبر ندارم که بی تو بنشینم.

کسی دگر نتوانم که بر تو بگزینم. استاد، صدای بی نظیر شما با اشعار بی نظیری عجین شده که همواره در ما زندگی می کند.

این مفارقت را تسلیت نمی گویم، چون شجریان مدت هاست که در مقام حضور متمکن است.

مجید مجیدی: محمدرضا شجریان استاد بی همتای آواز

مجید مجیدی، انجمن بازیگران خانه سینما و اتحادیه صنف تهیه کنندگان سینمای ایران در پیام‌هایی درگذشت محمدرضا شجریان را تسلیت گفتند.

به گزارش پیام آشنا: مجید مجیدی - کارگردان سینما- در پیامی نوشت: «تسلیت به جامعه فرهنگی و هنری ایران. نام و یاد استاد شجریان برای همیشه در قلب‌هایمان زنده خواهد ماند. روحش شاد»

همچنین در پیام شورای مرکزی انجمن بازیگران سینمای ایران برای درگذشت محمدرضا شجریان آمده است: «محمدرضا شجریان استاد بی‌همتای آواز و چهره بی‌بدیل فرهنگ و هنر از میان ما رفت. شورای مرکزی انجمن بازیگران سینمای ایران ضایعه فقدان صدای ماندگار ایران زمین را به خانواده بزرگوار و گرامی ایشان و تمامی هموطنان عزیز تسلیت می گوید»

در متن اطلاعیه اتحادیه صنف تهیه کنندگان سینمای ایران نیز عنوان شده است:

فرهنگ و هنر ایران یکی از قله‌های بلند خود را در زمینه موسیقی از دست داد. محمدرضا شجریان بخشی از هویت ایرانی ما بود. در معرفی ایران چارهای جز معرفی سینما و موسیقی ایرانی نداریم و در معرفی موسیقی ایرانی راهی جز شنیدن صدای خسرو آواز را نداریم. او حتی با صوت قرآن خود احساس معنوی ویژه‌ای به دیندارن هدیه داد و با طنین رینای خود طعم تازه‌ای به روزه‌داران بخشید.

اتحادیه صنف تهیه کنندگان سینمای ایران ضایعه درگذشت این استاد آواز موسیقی اصیل ایران را به ایرانیان و ایران‌دوستان تسلیت می گوید و ماندگاری صدای او را تسلابخش مشتاقان هنر و فرهنگ ایران می‌داند.